

Keskusrikospoliisin lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi Rajavartiolaitoksen rikostiedustelua koskevaksi lainsäädännöksi

1 Asia

Sisäministeriö on pyytänyt Keskusrikospoliisilta lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi Rajavartiolaitoksen rikostiedustelua koskevaksi lainsäädännöksi. Rajavartiolaitoksesta annettua lakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että siihen lisättäisiin säännökset Rajavartiolaitoksen uhkaperusteisesta rikostiedustelusta, joka kuuluisi Rajavartiolaitoksen rikostorjuntatoimivaltaan. Ehdotettavan lainsäädännön tavoitteena on vahvistaa Rajavartiolaitoksen mahdollisuuksia ennalta estää ja torjua laittomaan maahantuloon ja ihmis-kauppaan liittyvää järjestäytynyttä ja muuta vakavaa rikollisuutta. Rajavartiolaitokseen ehdotetaan lisättäväksi säännökset automaattisesta tiedonkeräämisestä avoimista lähteistä silloin, kun se on tarpeellista Rajavartiolaitokselle säädetyn tehtävän suorittamiseksi.

Keskusrikospoliisi on osallistunut Sisäministeriön työryhmätyöhön, joka on valmistellut poliisin osalta hallitusohjelman mukaisen luonnoksen hallituksen esitykseksi poliisin rikostiedustelusta. Keskusrikospoliisi on keväällä 2026 Sisäministeriölle antamassaan lausunnossaan pitänyt esitettyjä muutoksia kokonaisuudessaan poliisin osalta kannatettavina. Muutoksien tavoitteena on ennen kaikkea luoda säädöspohja poliisin uhkaperusteiselle rikostiedustelulle ja siten kehittää poliisin vakavan rikollisuuden torjunnan toimintaedellytyksiä nopeasti muuttuneessa toimintaympäristössä. On tärkeää, että sisäisen turvallisuuden uhkia voidaan jatkossa torjua poliisin toimesta mahdollisimman aikaisessa vaiheessa ennakolta ennen niiden realisoitumista yhteiskuntaan vakavina rikoksina.

Nyt lausuttavana oleva Rajavartiolaitoksen rikostiedustelua koskeva hallituksen esitys luonnos noudattelee sääntelyratkaisultaan sekä perusteluiltaan poliisin rikostiedusteluhankkeen hallituksen esitysluonnosta rajaten kuitenkin Rajavartiolaitoksen rikostiedustelun Rajavartiolaitoksen rikostorjuntatoimivaltaan kuuluvaan vakavaan rikollisuuteen.

2 Lausunto

2.1 Laki rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain muuttamisesta 3 luku

Yksinomaan tietoverkossa tehtävä valeosto, sen edellytykset ja valeostosta päättäminen

Yksinomaan tietoverkossa tehtävän valeoston osalta Rajavartiolaitoksen esittämät muutokset ovat täysin yhteneväiset poliisilakiin esitettyjen muutosten kanssa. Keskusrikospoliisi esittää tässä vastaavat huomiot kuin poliisin hallituksen esitysluonnoksenkin osalta.

Valeoston määritelmään (34 h §) esitettyä muutosta on pidettävä sääntelyä selkeyttävänä. Valeoston määritelmä on muutoksen myötä mahdollisimman yhdenmukainen pakkokeinolain vastaavan sääntelyn kanssa.

Valeoston päättämistä koskevaan pykälään (34 j §) esitettyä muutosta pidetään niin ikään kannatettavana. Valeostoa koskevan päätöksen voimassaoloaika, kaksi kuukautta, on osoittautunut poliisinkin operatiivisessa käytännössä hyvin lyhyeksi erityisesti tilanteissa, joissa valeosto kytkeytyy kansainväliseen yhteistyöhön. Tällöin uusia päätöksiä joudutaan tekemään ainoastaan siitä syystä, että tiedonhankintaa ei ole ollut mahdollista toteuttaa ensimmäisen päätöksen voimassaoloaikana. Tätä ei ole pidettävä tarkoituksenmukaisena. Kuten esityksessä kuvataan muutoksella ei ole tarkoitus muuttaa valeoston luonnetta pistemäisenä toimena ostotarjoukseen tai ostoon liittyvänä tiedonhankintakeinona.

Salaisella tiedonhankintakeinolla saadun tiedon käytölle erikseen asetettavat rajoitukset sekä käytön rajoitukset toiminnan suuntaamisessa

Lakiin rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa esitetään lisättäväksi uusi 48 a §, jonka mukaisesti salaisesta tiedonhankintakeinosta vastaava hallintoyksikkö voi päättää, että salaisella tiedonhankintakeinolla hankittuja tietoja voi käyttää ainoastaan toiminnan suuntaamiseksi, jos se on tarpeen tietolähteen tai rajavartiomiehen hengen ja terveyden suojaamiseksi taikka Rajavartiolaitoksen taktisten tai teknisten menetelmien tai käynnissä olevan tiedonhankintaoperaation suojaamiseksi eikä erittäin tärkeä yleinen etu muuta vaatisi. Syyttömyyttä tukevien tietojen käyttöä ei kuitenkaan saisi rajoittaa. Rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa annetun lain 3a lukuun esitetään lisättäväksi vastaavanlaiset säännökset. Seuraavassa esitettävät huomiot koskevat soveltuvin osin myös tuota sääntelyä. Säännökset ovat täysin yhteneväiset poliisilakiin esitettyjen muutosten kanssa ja Keskusrikospoliisin seuraavassa esittävät huomiot ovat samansisältöiset poliisin rikostiedustelulakiin esittämien huomioiden kanssa.

Keskusrikospoliisi pitää esitettyä sääntelyä käyttörajoituksista välttämättömänä, jotta salaisella tiedonhankintakeinolla hankitun tiedon paljastuminen voidaan tarvittaessa kuvatuissa tilanteissa estää. Ainoastaan lakiin perustuvan käyttörajoituksen voidaan arvioida olevan oikeudellisesti sitova ja velvoittava, jolloin myös sen rikkomisesta voidaan määrätä rangaistus.

Käyttörajoitussääntelyyn liittyy 48 a §:n lisäksi oleellisella tavalla uusi 48 b §, jossa rajoitetaan tietojen käyttöä, jotka on määritelty tai luovutettu käytettäväksi ainoastaan toiminnan suuntaamiseksi. Ainoastaan toiminnan suuntaamiseksi luovutettuja tietoja ei saisi käyttää säännöksessä lueteltujen toimenpiteiden perusteena (mm. hakemuksen, vaatimuksen tai päätöksen perusteena) taikka näyttönä esitutkinnassa tai oikeudenkäynnissä. Luettelo kielletyistä käyttötavoista olisi tyhjentävä. Keskusrikospoliisi pitää sääntelyä välttämättömänä ja lueteltuja kiellettyjä käyttötapoja asianmukaisina. Sääntely vastaa asiasällöltään täysin poliisilakiin esitettyä.

2.2 Laki rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksessa 3a luku: Rikostiedustelu vakavan rikollisuuden torjumiseksi*Yleistä*

Keskusrikospoliisi katsoi poliisin rikostiedustelua koskevassa lausunnossaan, että esitystä poliisin rikostiedustelulainsäädännöstä on pidettävä välttämättömänä yhteiskunnan ja yksilöiden suojaamiseksi kansainvälistyvältä järjestäytyneeltä ja muulta vakavalta rikollisuudelta. Uhkaperusteinen rikostiedustelu on lähtökohtaisesti aina yhteiskunnan kannalta myös edullisempaa kuin yksittäisten rikosten ja rikoksentekijöiden selvittäminen ja rikosvastuuseen saattaminen.

Poliisi on Suomessa yleinen lainvalvontaviranomainen, minkä vuoksi rikostiedustelutoimivaltuuksien säätämistä poliisille on pidettävä välttämättömänä. Rajavartiolaitoksen lakihankkeen osalta on syytä huomioda, että Sisäministeriö on täsmentänyt poliisia koskevaa rikostiedustelulakihanketta keskittämällä rikostiedustelukeinojen käytön ainoastaan Keskusrikospoliisille. Alkuperäisessä hallituksen esitys luonnoksessa toimivaltuutta esitettiin alun perin koko Poliisihallituksen alaiselle poliisille. Huomioiden tämä poliisin rikostiedustelulakihankkeen valmisteluvaiheessa tehty merkittävä keskittämistä koskeva ratkaisu olisi tarkoituksenmukaista arvioida, mikä merkitys tälle on annettava muiden PTR-viranomaisten rikostiedustelulakihankkeiden osalta. Rajavartiolaitoksen olisi hyvä arvioida vastaavanlaista keskittämistä koskevaa ratkaisua kuin poliisin osalta on jo tehty.

Keskusrikospoliisi kiinnittää tässä lisäksi huomioita myös siihen, että Rajavartiolaitokselle ollaan esittämässä siviili- ja sotilastiedustelulakihankkeissa mahdollisuutta suorittaa tiedusteluviranomaisten pyynnöstä itsenäisesti tiedustelumenetelmän käyttöön liittyvä toimenpide. Mikäli kaikki vireillä olevat lakihankkeet hyväksytään esitysten mukaisina, Rajavartiolaitoksella voisi olla uusien säännösten myötä mahdollisuus omaan rikostiedustelutoimintaan sekä lisäksi toteuttaa tiedustelutoimenpiteitä siviili- ja sotilastiedusteluviranomaisille pyynnöstä. Monenlaiset tiedustelulliset roolit on tarkoituksenmukaista huomioda tietojen käyttöä koskevassa sääntelyssä riittävällä tarkkuudella.

Rikostiedustelun kohteet

Hallituksen esitysluonnoksessa rikostiedustelun kohteista esitetään säädettäväksi Rajavartiolaitoksen rikostorjunnasta annetun lain 3a luvun 3 §:ssä. Rajavartiolaitoksen rikostiedustelun kohteeksi esitetään yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaavaa laittomaan maahantuloon tai ihmiskauppaan liittyvää järjestäytyntä rikollisuutta että yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaavaa laittomaan maahantuloon tai ihmiskauppaan liittyvä muuta vakavaa rikollisuutta.

Keskusrikospoliisin näkemyksen mukaan rikostiedustelun kohteet sidotaan esityksessä riittävällä tavalla Rajavartiolaitoksen tehtäväkenttään. Sääntelyratkaisu sen sijaan poikkeaa poliisin rikostiedustelulakihankkeessa esitetystä. Poliisin rikostiedustelun kohteeksi esitetään yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaavaa järjestäytyntä rikollisuutta (3 § 1 mom). Lisäksi rikostiedustelua olisi mahdollista kohdistaa yksilön tai yhteis-

kunnan turvallisuutta vakavasti uhkaavaan vakavaa rikollisuuteen, joka: 1) muodostaa vaikutuksiltaan merkittävän uhkan julkiselle taloudelle, rahoitus- ja vakuutusjärjestelmien toimivuudelle tai kriittiselle infrastruktuurille; 2) uhkaa suuren ihmismäärän henkeä tai terveyttä; 3) muodostaa vaikutuksiltaan laajamittaisen uhkan ympäristölle; 4) uhkaa oikeusvaltion perustoimintoja; tai 5) uhkaa laajamittaisesti yleistä järjestystä ja turvallisuutta. (3 § 2 mom)

Huomioiden Rajavartiolaitoksen rooli rikostorjunnassa on ymmärrettävää, että rikostiedustelun kohde on ja tuleekin olla huomattavasti poliisin sääntelyä kapea-alaisempi. Sen sijaan herää kysymys, onko tarkoituksenmukaista mahdollistaa rikostiedustelua sekä laittomaan maahantuloon tai ihmiskauppaan liittyvään *järjestäytyneeseen rikollisuuteen* että laittomaan maahantuloon tai ihmiskauppaan liittyvään *muuhun vakavaan rikollisuuteen*. Rikostiedustelun kohteilla ei vaikuta olevan juurikaan merkittävää eroa. Mikäli kyse ei olisi järjestäytyneestä rikollisuudesta, niin usein kuitenkin on vähintään kyse muusta vakavasta rikollisuudesta. Tarkoituksenmukaisempaa olisikin ehkä ollut tavoitella vakavan rikollisuuden osalta vastaavanlaista sääntelyä kuin poliisilla. Toisaalta huomioiden Rajavartiolaitoksen kapeampi rooli rikostorjunnassa vastaavanlaisen yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta vakavasti uhkaavan vakavan rikollisuuden rikostiedustelun kohdelistauksen luominen on huomattavasti haastavampaa.

Joka tapauksessa esityksen jatkovalmistelussa on syytä arvioida, olisiko riittävää kohdistaa rikostiedustelua ainoastaan laittomaan maahantuloon tai ihmiskauppaan liittyvään järjestäytyneeseen rikollisuuteen. Lisäksi Keskusrikospoliisi kiinnittää huomioita rikostiedustelun kohteita koskevien yksityiskohtaisten perustelujen niukkuuteen verrattuna poliisin rikostiedustelun kohteita koskeviin perusteluihin. Perusteluista ei käy myöskään ilmi valittu sääntelyratkaisu 1 ja 2 momentin välillä.

Rikostiedustelun kohdentaminen

Rikostiedustelun kohdentamisesta tiettyyn henkilöön tai henkilöryhmään säännellään 3a luvun 57 e §:ssä. Sääntelyratkaisu noudattelee poliisin rikostiedustelua koskevassa hallituksen esitysluonnoksessa valittua. Keskusrikospoliisi esittää tässä poliisin rikostiedustelulakihankkeseen antamia huomioita vastaavat näkemykset.

Keskusrikospoliisi pitää tärkeänä, että tiedonhankintaa olisi esityksen mukaisesti mahdollista toissijaisesti kohdentaa henkilöryhmään, jos tiettyä henkilöä ei voitaisi yksilöidä. Tällöin on yleensä tunnistettu uhkaavaan toimintaan linkittyvä ryhmä, mutta tunnistettuun ryhmään kuuluvien henkilöiden roolista uhkaavassa toiminnassa ei ole 1 momentissa tarkoitettua selvyyttä. Keskusrikospoliisi pitää tärkeänä, että myös kuvatuissa tilanteissa tiedonhankintaa voitaisiin toteuttaa. Uhkien torjuntaa joudutaan tekemään alkuvaiheessa heikkojen signaalien perusteella eikä erityisesti tiedonhankintaa aloitettaessa henkilöiden roolit ole yksilöitävissä vielä riittävällä tarkkuudella. Ryhmiä koskeva sääntely on tarpeen erityisesti tietoverkoissa toimiviin ryhmiin sekä järjestäytyneisiin rikollisryhmiin kohdistuvassa tiedonhankinnassa.

Sääntely mahdollistaa viimesijaisesti tiedonhankinnan kohdistamisen myös muuhun henkilöön, jos kohdentaminen ei onnistu 1 tai 2 momentin perusteella. Tiedonhankinnan edellytyksenä on, että sillä voidaan perustellusti olettaa saatavan uhkan torjumiseksi tärkeää tietoa. Säännöstä on pidettävä perusteltuna huomioiden se, että kyse on vakavasti yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta uhkaavan järjestäytyneen tai vakavan rikollisuuden torjunnasta eikä tiedonhankinnan alkuvaiheessa henkilöiden rooleista ei ole välttämättä riittävää selvyyttä. Kyse on ennen kaikkea tässä tilanteessa uhkan torjumiseksi tärkeän tiedon saamisesta rikostiedustelun käyttöön ja jatkotoimenpiteiden kohdentamiseksi.

Yhteistyö keskusrikospoliisin kanssa, ilmoitusvelvollisuus keskusrikospoliisille sekä rikostiedustelun siirtäminen keskusrikospoliisille

Hallituksen esitykseen on sisällytetty nimenomaiset säännökset Rajavartiolaitoksen yhteistyöstä Keskusrikospoliisin kanssa (57 u §), ilmoitusvelvollisuudesta (57 v §) Keskusrikospoliisille sekä rikostiedustelun siirtämisestä Keskusrikospoliisille (57 w §).

Keskusrikospoliisi pitää esitystä tältä osin onnistuneena, mikä korostaa juuri Keskusrikospoliisin asemaa salaisessa tiedonhankinnassa. Kuten esityksessäkin todetaan, uhkaperusteinen rikostiedustelusääntely liittyy erityisesti järjestäytyneen ja vakavan rikollisuuden torjuntaan. Keskusrikospoliisilla on merkittävä rooli valtakunnallisesti järjestäytyneen ja vakavan rikollisuuden torjunnassa. Poliisin hallinnosta annetun lain 9 §:n mukaisestikin Keskusrikospoliisin tehtävänä on torjua kansainvälistä, järjestäytyntä, ammattimaista, taloudellista ja muuta vakavaa rikollisuutta. Lisäksi rikostiedustelua esitetään edellä kerrotulla tavalla poliisin osalta keskitettäväksi Keskusrikospoliisille. Tämän vuoksi on perusteltua, että Rajavartiolaitos toimii yhteistyössä Keskusrikospoliisin kanssa rikostiedustelutehtävien tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi sekä antaa poliisille tässä tarkoituksessa tarpeellisia tietoja.

Valvonta

Uhkaperusteisten rikostiedustelutoimivaltuuksien käyttö edellyttää rinnalleen tehokasta sisäistä ja ulkoista valvontaa. Keskusrikospoliisi pitää tärkeänä, että myös Rajavartiolaitoksen osalta rikostiedustelukeinojen käytön ulkoista valvontaa toteuttaisi jatkossa eduskunnan oikeusasiamiehen lisäksi tiedusteluvalvontavaltuutettu. Merkittävässä osassa ulkoisessa valvonnassa olisi 57 z §:n mukaiset tiedusteluvalvontavaltuutetulle tehtävät ilmoitukset rikostiedustelukeinoja koskevasta luvasta tai päätöksestä taikka tuomioistuimelle tehtävästä vaatimuksesta. Kyse on uudenlaisesta menettelystä myös Rajavartiolaitoksen salaisen tiedonhankinnan prosessiin, minkä vuoksi käytännön toiminnassa on kiinnitettävä erityistä huomioita salassa pidettävien tietojen suojaamiseen asianmukaisin ja tietoturvallisin ratkaisuin.

Koulutus

Uusi sääntely tulee vaatimaan valtakunnallista koulutusta rikostiedustelutehtävissä toimiville henkilöille. Rikostiedustelussa käytettävät keinot vastaavat sisällöltään nykyisiä salaisia tiedonhankintakeinoja, joiden osalta Keskusrikospoliisi yhdessä Poliisiammattikorkeakoulun kanssa vastaa jo nyt poliisihallinnon sekä muiden PTR-viranomaisten salaisen

tiedonhankintaan liittyvien toimivaltuuksien kouluttamisesta (mm. STEKPOV-koulutus päällystölle). Uhkaperusteinen rikostiedustelu tulee edellyttämään kuitenkin erillistä koulutuskokonaisuutta, sillä uudessa sääntelyssä on omat juridiset reunaehdot rikostiedustelun kohteiden, päätöksenteon sekä tiedon käyttämisen ja luovuttamisen osalta. Koulutuksen järjestäminen tulee vaatimaan kouluttajaresursseja Poliisiammattikorkeakoulun lisäksi Keskusrikospoliisista

Keskusrikospoliisin päällikkö,
Poliisineuvos

Robin Lardot

Rikostarkastaja,

Heidi Björk

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 17.06.2026 klo 15:19. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.